

Ochrona praw dziecka w Kościele – symposium Wydziału Prawa Kanonicznego – 20 listopada 2014 roku

DOI: <http://dx.doi.org/10.15633/acan.1086>

Pierwsze symposium zorganizowane przez nowo erygowany Wydział Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie odbyło się dnia 20 listopada 2014 roku w auli Instytutu Teologicznego Księża Misjonarzy w Krakowie. Organizatorzy za tematykę konferencji obrali problematykę dotyczącą ochrony praw dziecka w Kościele.

Wśród przybyłych gości znaleźli się m.in. ks. kardynał Stanisław Dziwisz – wielki kanclerz Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, ks. prof. dr hab. Wojciech Zyzak – rektor Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, dr Hanna Suchocka – członek Papieskiej Komisji ds. Ochrony Nieletnich, bp Artur Miziński – sekretarz generalny Konferencji Episkopatu Polski.

Symposium rozpoczęło się powitaniem wszystkich zebranych przez pierwszego dziekana Wydziału Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie – ks. prof. dr. hab. Tomasza Rozkruta. W słowie wprowadzającym ksiądz dziekan podkreślił, że tematyka symposium jest szczególna, bowiem dotyczy dzieci oraz ich prawnej ochrony. Następnie uroczystego otwarcia symposium dokonał ks. kardynał Stanisław Dziwisz. Wyraził przy tym swoją radość z faktu, iż nowy wydział uniwersytetu zajął się w pierwszej kolejności zagadnieniami związanymi z ochroną praw dziecka w Kościele. Jest to sprawa niezwyklej wagi, również ze względu na fakt, że dziecko nie jest w stanie samo zatroszczyć się o siebie – podkreślił kard. Dziwisz. Z kolei rektor Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie również – jak ksiądz kardynał – pogratulował erygowania Wydziału Prawa Kanonicznego oraz odnosząc się do tematyki symposium, wskazał, że nie można obojętnie przechodzić obok negatywnych zjawisk, jakie dotyczą najmłodszych członków Kościoła. Stąd też zorganizowanie symposium poruszającego tego typu zagadnienia jest ze strony Kościoła wyrazem żywego zainteresowania analizowanymi problemami. Warto także dodać, że okolicznościowe słowo skierowali do uczestników symposium rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Rzecznik Praw Dziecka.

Pierwsza część symposium skupiała się wokół zagadnień związanych z działalnością papieży na gruncie ochrony praw dziecka oraz władzy rodzicielskiej. Prowadzącym pierwszą z sesji był ks. prof. dr hab. Franciszek Longchamps de Brier, kierownik Katedry Prawa Rzymskiego na Wydziale Prawa i Administracji

Uniwersytetu Jagiellońskiego. Temat opracowania otwierającego symposium brzmiał *Działania papieży oraz Stolicy Apostolskiej na rzecz ochrony osób nieletnich* i został zaprezentowany przez panią premier dr Hannę Suchocką.

Rozpoczynając wystąpienie, pani premier podkreśliła, że temat przez nią poruszany jest bardzo szerokim zagadnieniem i że postara się skoncentrować jedynie na wybranych kwestiach. Przedłożenie ograniczyło się do omówienia działań trzech papieży w kwestii ochrony praw dziecka. Byli to Jan Paweł II, Benedykt XVI oraz aktualny papież Franciszek.

Działania pierwszego z wybranych papieży – Jana Pawła II – na rzecz ochrony osób nieletnich w Kościele, wynikały z kilku źródeł. Po pierwsze była to personalistyczna koncepcja człowieka, która stała u podstaw poszanowania praw dziecka, drugą przyczyną był aktywnie rozwijający się model praw dziecka na forum międzynarodowym. Ostatnią, trzecią przyczynę stanowiło wprowadzenie przez papieża z Polski dyskusji o prawach dziecka na arenę międzynarodową. Wyrazem tego stała się Konwencja Praw Dziecka z 20 listopada 1989 roku oraz przystąpienie do niej również Stolicy Apostolskiej, co wynikało z przywiązania do samej istoty ochrony praw dziecka.

Pani Premier podkreśliła, że należy przypomnieć również stanowisko Jana Pawła II, który pochodząc z odizolowanej części Europy, zabiegał by przyznać ONZ szczególnie ważną rolę w procesie kształtowania się prawa międzynarodowego. W swoich wystąpieniach zawsze mocno podkreślał istnienie różnorodnych zagrożeń praw dziecka. Dostrzegał również problem wykorzystywania seksualnego dzieci. W 2001 roku wydał motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela*, w którym określił procedurę postępowania w przypadkach popełnienia przestępstwa na tle seksualnym przeciwko dzieciom. Były to przestępstwa w szczególnie sposób rozpatrywane przez Stolicę Apostolską.

Kolejnym papieżem, którego działalność na rzecz ochrony praw nieletnich w Kościele została omówiona przez prelegentkę, był Benedykt XVI. Jego zmaganie się z kwestią ochrony nieletnich w Kościele było głównym nurtem działalności tego pontyfikatu. Nie spotkało się to ze rozumieniem świata mediów. Przede wszystkim, należało wtedy stanąć w prawdzie przed faktem dokonanym. To pozwoliłoby na prewencję, a przede wszystkim na skuteczne niesienie pomocy wszystkim pokrzywdzonym. Benedykt XVI podejmował z pełną dynamiką konkretne działania w odpowiedzi na negatywne zjawiska związane z nadużyciami duchownych. W ostatnich latach swojego pontyfikatu papież wprost przepraszał za akty pedofilii, jakie dokonały się w Kościele. Pani premier stwierdziła, że w opinii powszechnej

otwiera się nowy rozdział w walce z pedofilią. Papież Franciszek ma wsparcie mediów, stąd też dysponuje większymi możliwościami działania. Kiedy Benedykt XVI musiał raczej tłumaczyć się z istnienia zjawiska, Franciszek może działać.

W dalszej części swojego wystąpienia prelegentka przedstawiła pokrótce, czym zajmuje się Papieska Komisja ds. Ochrony Nieletnich, której jest członkiem. Komisja została powołana na okres 3 lat, choć daty, od której działa, nie da się jednoznacznie wskazać. Głównym jej zadaniem jest opracowanie konkretnych sposobów postępowania poprzez zespoły działające w różnych grupach roboczych. Organ ten nie jest sądem ani prokuraturą, a radą, która ma przeanalizować sytuację. Swoje przedłożenia pani premier zakończyła stwierdzeniem, że Stolica Apostolska będzie się nadal angażować w dialog z przewidzianymi w dyskusji stronami.

Drugi referat – *Władza rodzicielska a wolność religijna dziecka w prawie kanonicznym* – został przedstawiony przez dr hab. Elżbietę Szczot z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Prelegentka dookreśliła na wstępie, że temat, który porusza, jest obszerny, dlatego zwróci uwagę jedynie na pewne aspekty tego zagadnienia. Pierwszym z nich była kwestia związana z władzą rodzicielską – pojęciem tego terminu. Rodzicielstwo jest podstawowym celem małżeństwa. Małżonkowie mają w tej materii prawa oraz obowiązki. Są oni zobowiązani do wychowania dzieci – i jest to ich najcięższy obowiązek. Kwestia wychowania w Kodeksie prawa kanonicznego jest omówiona bardzo szeroko. Podobnie Kodeks rodzinny i opiekuńczy nie definiuje tej władzy, ale wskazuje na jej elementy konstytutywne. Z norm zawartych w tym kodeksie można stworzyć określenie, że władza rodzicielska jest to zespół praw i obowiązków rodziców, które winni oni wypełniać w celu prawidłowego ukształtowania swoich dzieci. Przyjmuje się, że władza ta powstaje w momencie poczęcia dziecka i przysługuje obojgu rodzicom. Rodzicami są ojciec i matka dziecka, niezależnie czy dziecko przyszło na świat w małżeństwie kanonicznym czy nie.

Kolejnym tematem omówionym przez panią profesor była odpowiedzialność rodziców za katolickie wychowanie dziecka. Prelegentka podkreśliła, że tylko rodzice katolicy ponoszą odpowiedzialność za brak takiego wychowania, natomiast w przypadku małżeństw mieszanych tylko rodzic katolicki. W ten sposób wyłoniła się kwestia wolności religijnej dziecka. Sobór Watykański II w Deklaracji o wolności religijnej mówi, że każdy człowiek ma prawo do wolności religijnej, tak by nikogo nie przymuszano do działania ani nie zabraniano mu wyznawania wiary. Prawo to jest zakorzenione w godności człowieka. Numer 5 wspomnianego dokumentu podaje, że każdej rodzinie przysługuje prawo do organizowania życia

religijnego, rodzicom zaś przysługuje prawo do decydowania o wychowaniu religijnym swoich dzieci.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w artykule 53 zawiera treści dotyczące wolności do wyznawania religii według własnego wyboru, natomiast rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami. Prawo to przysługuje dzieciom ze względu na zakorzenienie w godności ludzkiej. Kan. 111 par. 2 KPK podaje, że każdy, kto ma być ochrzczony i ukończył 14 rok życia, ma prawo dokonać wyboru co do obrządku, w jakim chce przyjąć chrzest. Podobną regulację zawiera Kodeks wschodni. W pewnych przypadkach jednak może wystąpić konflikt między wolą rodziców a dziecka. W sytuacji takiego konfliktu dziecko podlega woli rodziców. Co do lekcji religii – jest ona organizowana w szkole na życzenia rodziców.

Podsumowując swoje przedłożenie, pani profesor stwierdziła, że rodzice mają obowiązek ochrzcić dziecko jak najszybciej, mają także prawo wybrać obrządek, który dziecko po osiągnięciu pełnoletności ma możliwość zmienić. Niestety dzisiejsze czasy charakteryzują się tym, że rodzice często nie są autorytetem dla swoich dzieci, a odrzucenie to ma charakter powierzchownej pozy, bo w głębi ducha młodzież potrzebuje kierownika, co zostało niejednokrotnie potwierdzone akceptacją nauczania Jana Pawła II.

Ostatnia z prelekcji pierwszej części konferencji dotyczyła władzy rodzicielskiej i wolności religijnej dziecka w prawie polskim, a zaprezentował ją ks. dr hab. Krzysztof Warchołowski, prof. Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Główny nurt przedstawionego tematu sprowadzał się do przeanalizowania władzy rodzicielskiej oraz praw dziecka ze szczególnym uwzględnieniem aktualnych unormowań. Prelegent zaznaczył, że władza rodzicielska sprowadza się do praw i obowiązków rodziców w odniesieniu do dzieci. Podmiotem tej władzy są rodzice – obydwój – mają oni równe prawa w zakresie jej sprawowania. Drugą zaś stroną stosunku prawnego jest dziecko. Zależność ta trwa aż do uzyskania przez niego pełnoletności – potem wygasa.

Następnie zostały przedstawione zasady wychowania zawarte w KRiO, wśród których wymienił można wykonywanie władzy rodzicielskiej dla dobra dziecka, pieczę i stałą troskę nad dzieckiem oraz właściwe wychowanie. Konkludując swoje wystąpienie, ksiądz profesor podkreślił, że należy wyraźnie powiedzieć, że dziecko jest podmiotem prawa do wolności religijnej, której dysponentami są rodzice. Powinni oni szanować osobowość dziecka oraz jego indywidualny rozwój.

Był to ostatni referat pierwszej części sympozjum, po którym nastąpiła dyskusja. Drugą sesję rozpoczęto po przerwie, odbyła się ona pod przewodnictwem

o. dr. Adama Żaka SJ, koordynatora Konferencji Episkopatu Polski ds. ochrony dzieci i młodzieży. Pierwsze wystąpienie tej części zostało zaprezentowane przez ks. dr. hab. Leszka Adamowicza, prof. KUL, który omówił temat *Przynależność kościelna i obrządkowa dziecka*.

Tytułem wstępu zostały przedstawione najważniejsze myśli prelekcji, wokół których skupił się ksiądz profesor. Były to następujące zagadnienia: przynależność do Kościoła jako owoc wychowania, przypomnienie, kim jest dziecko w prawie, dalej chrzest jako podstawa przynależności dziecka do Kościoła, przyjęcie do Kościoła dziecka ochrzczonego i jako ostatnie zagadnienie przynależność obrządkowa. Głównym nurtem prezentowanego tematu było określenie, czym jest i co decyduje o przynależności obrządkowej dziecka. Prelegent starał się przedstawić, który z elementów: miejsce chrztu, przynależność kościelna szafarza czy sposób sprawowania ceremonii chrzcielnej decydują o tym, do jakiego obrządku będzie należeć dziecko. Niejednokrotnie – co zostało podkreślone – zdarzały się bowiem przypadki, kiedy to rodzice byli zmuszeni do chrzczenia swoich dzieci w innym obrządku niż ten, do którego sami należeli.

Omówienie każdego z przedstawionych wyżej zagadnień doprowadziło do wysnucia konkretnych wniosków na temat czynników decydujących o przynależności dziecka do określonego obrządku oraz roli rodziców w wyborze obrządku dla swoich dzieci. Konkludując, prelegent stwierdził, że nabycie przynależności do obrządku zależy od pochodzenia rodziców i ich intencji wychowania dziecka w danej wspólnoty. Domniemywa się, że prośba o chrzest oznacza intencję włączenia dziecka do danej wspólnoty, ale jest również możliwe przeprowadzenie dowodu przeciwnego.

Kolejnym i jednocześnie ostatnim prelegentem tak drugiej sesji, jak i całego sympozjum, był ks. dr hab. Piotr Majer, który zaprezentował temat *Prawnokanoniczna ochrona praw dziecka przed nadużyciami seksualnymi*. Na wstępie prelegent zaznaczył, że zamiarem organizatorów sympozjum było przedstawienie szerokiego spektrum ochrony praw dziecka w Kościele. Szczególnie głośne są nadużycia seksualne przeciwko nieletnim. Przypominając ewangeliczne słowa Jezusa dotyczące zgorszenia, należy podkreślić, że Kościół, będąc wierny temu przesłaniu zawsze uważał przestępstwa tej kategorii za jedno z najcięższych. Również dzisiejsze przepisy prawa kanonicznego za popełnienie tego przestępstwa przewidują najcięższą karę – świadczy o tym sam fakt, że są one wyjęte spod kompetencji biskupa miejsca.

Z powodu ograniczonego czasu prelegent skupił się na zagadnieniu kary jako konsekwencji tego przestępstwa. Kara ma wymiar ostrzegawczy, obok następczego.

Jeśli ktoś jest świadom tego, że za przestępstwo grozi konkretna kara, to stanowi to dla niego pewną okoliczność odstrasżającą. Prócz przepisów materialno-karnych istnieją inne – normy procedury karnej, zmierzające do zapobiegania tego rodzaju przestępstwom, a także normy o świadczeniu pomocy ofiarom.

Przepisy prawa kanonicznego zostały przedstawione pokrótce, skupiając się wokół następujących źródeł: norm zawartych w liście apostołskim motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela* i norm proceduralnych Kongregacji Nauki Wiary znowelizowanych w roku 2010. Wytyczne zawarte w ostatnim z wymienionych dokumentów miały stanowić pomoc dla poszczególnych biskupów, jak również miały być wskazaniem, jak należy się zachować w przypadku zgłoszenia o popełnieniu takiego przestępstwa.

Kolejne zagadnienia zaprezentowane przez prelegenta dotyczyły przestępstwa i kary jako konsekwencji popełnionego czynu oraz procedury karnej stosowanej w przypadku, kiedy zostanie wniesione zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa przeciwko 6 przykazaniu Dekalogu przez duchownego. W zakończeniu referatu omówiona została profilaktyka tego typu przestępstw. Prelegent poinformował zebranych, że powyższemu zagadnieniu poświęcony jest aneks do stosownego dokumentu Konferencji Episkopatu Polski oraz dodatkowy dokument dotyczący prewencji. Po wskazaniu najważniejszych kwestii dotyczących stworzenia systemu prewencji i krótkim podsumowaniu całego przedłożenia zakończono ostatni z zaprezentowanych referatów.

Ostatnim punktem sympozjum była dyskusja, po której ksiądz dziekan dokonał podsumowania. Podkreślił, że poruszona tematyka jest nie tylko trudna, ale domaga się także w wielu wypadkach doprecyzowania. Dziękując zebranych za obecność, a prelegentom za wygłoszone referaty, zapowiedział, że materiały z sympozjum zostaną opublikowane w kolejnym numerze *Annales Canonici Monographiae*.

Bogumiła Plewa